

ΤΑ ΠΡΕΣΒΕΙΑ ΤΙΜΗΣ ΚΑΙ Η ΕΝΟΤΗΣ ΤΗΣ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ ΚΑΤΑ ΤΗΝ ΠΡΩΤΗ ΧΙΛΙΕΤΙΑ

ΕΙΣΗΓΗΣΙΣ ΣΤΗΝ ΘΕΟΛΟΓΙΚΗ ΗΜΕΡΙΔΑ
ΜΕ ΘΕΜΑ «ΠΡΩΤΕΙΟΝ-ΣΥΝΟΔΙΚΟΤΗΣ ΚΑΙ ΕΝΟΤΗΣ ΤΗΣ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ»
(Πειραιεύς 28-4-2010)

Ἡ ἐνότης τῆς Ἐκκλησίας¹ δὲν ἔχει χαρακτήρα ψυχολογικό ἢ κοινωνιολογικό, οὔτε βέβαια εἶναι προϊόν πειθαρχίας, συμφωνιῶν ἢ συμβιβασμῶν. Εἶναι ἡ κοινωνία τοῦ Ἁγίου Πνεύματος, τὴν ὁποία ἐδώρησε ὁ Κύριος στοὺς μαθητὰς Του κατὰ τὴν ἡμέρα τῆς ἀγίας Πεντηκοστῆς. Ἡ ἐνότης τῆς Ἐκκλησίας βιώνεται ὡς κοινωνία τοῦ Ἁγίου Πνεύματος, σύμφωνα μὲ τὴν ἀρχιερατικὴ προσευχὴ τοῦ Κυρίου², καὶ ἐκφράζεται ὡς σύνδεσμος ἀγάπης³, ὡς ἐνότης πίστεως⁴, ὡς ὁμόνοια τοῦ σώματος⁵, σύμφωνα μὲ τὸ ἀποστολικόν: «ἐν σῶμα

¹ Βλ. Ἀρχιμ. Γεωργίου Καψάνη, Καθηγουμένου Ἱ. Μονῆς Ὁσίου Γρηγορίου Ἁγ. Ὁρους, *Ἡ Ποιμαντικὴ Διακονία κατὰ τοὺς Ἱεροὺς Κανόνας*, ἔκδ. Ἄθως, Πειραιεύς 1976, σελ. 42-47. Ἀρχιμ. Βασιλείου, *Εἰσοδικόν*, Ἱερά Μονὴ Σταυρονικήτα, Ἅγιον Ὄρος 1987, σελ. 65-68.

² Γράφει ὁ Μέγας Ἀθανάσιος: «Ἐρωτῶ ἵνα καὶ αὐτοὶ γένωνται ἐν, κατὰ τὸ ἐν ἐμοὶ σῶμα, καὶ κατὰ τὴν αὐτοῦ τελείωσιν· ἵνα καὶ αὐτοὶ γένωνται τέλειοι, ἔχοντες πρὸς τοῦτο τὴν ἐνότητα, καὶ εἰς αὐτὸ ἐν γενόμενοι· ἵνα, ὡς ἂν πάντες φορεσθέντες παρ' ἐμοῦ, πάντες ᾧσιν ἐν σῶμα καὶ ἐν πνεῦμα, καὶ εἰς ἄνδρα τέλειον καταστήσωσιν. Οἱ γὰρ πάντες, ἐκ τοῦ αὐτοῦ μεταλαμβάνοντες, ἐν γινόμεθα σῶμα, τὸν ἕνα Κύριον ἔχοντες ἐν ἑαυτοῖς» (*Κατὰ ἀρειανῶν*, PG 26, 369). Καὶ ἐπίσης: «Ἐπειδὴ γὰρ ὁ Λόγος ἐστὶν ἐν τῷ Πατρὶ, τὸ δὲ Πνεῦμα ἐκ τοῦ Λόγου δίδοται, θέλει λαβεῖν ἡμᾶς τὸ Πνεῦμα, ἵνα, ὅταν ἐκεῖνο λάβωμεν, τότε ἔχοντες τὸ Πνεῦμα τοῦ Λόγου τοῦ ὄντος ἐν τῷ Πατρὶ, δόξωμεν καὶ ἡμεῖς διὰ τὸ Πνεῦμα ἐν γίνεσθαι ἐν τῷ Λόγῳ, καὶ δι' αὐτοῦ τῷ Πατρὶ. Τὸ δὲ, ὡς ἡμεῖς, ἐὰν λέγη, οὐδὲν ἕτερον πάλιν ἐστίν, ἢ ἵνα ἡ γινομένη τοιαύτη τοῦ Πνεύματος χάρις εἰς τοὺς μαθητὰς ἀδιάπτωτος καὶ ἀμεταμέλητος γένηται» (ἐνθ' ἄνωτ. PG 26, 376).

³ «Διότι ἂν δὲν ἔχωμεν τὸν σύνδεσμον τῆς ἀγάπης καὶ ἐὰν δὲν εἰρηνεύωμεν ἀνάμεσόν μας, βέβαια θέλομεν χάσομεν τὴν ἔνωσιν, ὁποῦ μᾶς ἐχάρισε τὸ Πνεῦμα τὸ Ἅγιον», σχολιάζει ὁ ἱερός Θεοφύλακτος Βουλγαρίας (Ἁγ. Νικοδήμου Ἀγιορείτου, *Ἑρμηνεία εἰς τὰς ἸΔ' Ἐπιστολάς τοῦ Ἀποστόλου Παύλου*, τόμ. 2^{ος}, ἔκδ. Ὁρθόδοξος Κυψέλη, Θεσ/νίκη 1990, σελ. 428). Βλ. Βλασίου Φειδᾶ, *Προϋποθέσεις διαμορφώσεως τοῦ θεσμοῦ τῆς Πενταρχίας τῶν πατριαρχῶν*, Ἀθῆναι 1969, σελ. 19.

⁴ «Εἰς τὴν ἐνότητα, φησὶ, τῆς πίστεως. Τουτέστιν, ἕως ἂν δειχθῶμεν πάντες μίαν πίστιν ἔχοντες. Τοῦτο γὰρ ἐστὶν ἐνότης πίστεως, ὅταν πάντες ἐν ᾧμεν, ὅταν πάντες ὁμοίως τὸν σύνδεσμον ἐπιγινώσκωμεν», καὶ «ὅταν πάντες ὁμοίως πιστεύωμεν, τότε ἐνότης ἐστίν» (Ἀγ. Ἰω. Χρυσοστόμου, *Υπόμνημα εἰς τὴν πρὸς Ἐφεσίους Ἐπιστολήν*, PG 62, 83).

καί ἔν πνεῦμα, καθὼς καί ἐκλήθητε ἐν μιᾷ ἐλπίδι τῆς κλήσεως ὑμῶν· εἷς Κύριος, μία πίστις, ἔν βάπτισμα» (Ἐφ. 4, 4-5).

Τὴν ἐνότητα αὐτὴ ὑπηρέτησαν, ἐκτὸς ἄλλων ἐκκλησιαστικῶν θεσμῶν, καί ὁ θεσμός τῶν κανονικῶν πρεσβειῶν τιμῆς. Καί ἀντιθέτως, τὴν ἐνότητα αὐτὴ τορπίλλισαν ἀντικανονικοὶ θεσμοί, ὅπως τὸ παπικὸ πρωτεῖο. Ὁ Θεολογικὸς Διάλογος τῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας μὲ τοὺς Ρωμαιοκαθολικοὺς ὀφείλει νὰ στοχεύῃ, ἀναμφίβολα, στὴν ἀποκατάστασι τῆς ἐκκλησιαστικῆς κοινωνίας ἐν τῇ ἐνότητι τῆς Ὁρθοδόξου πίστεως, στὴν ὁποία δὲν ἔχουν θέσι τὸ Φιλιόκβε, ἡ ἔλλειψις διακρίσεως οὐσίας καί ἐνεργειῶν στὸν Θεό, τὸ παπικὸ πρωτεῖο καί τὸ ἀλάθητο, γιὰ νὰ ἀναφερθοῦμε στίς γνωστότερες ἑτεροδιδασκαλίαι τοῦ παπισμοῦ. Κατὰ καιροὺς ἔχουμε ἐκφράσει τὴν ἀνησυχία μας γιὰ τὸ γεγονὸς ὅτι, παρὰ τὸν Θεολογικὸν Διάλογον, ὁ παπισμὸς δὲν φαίνεται πρόθυμος νὰ ἐγκαταλείψῃ κάποιον ἀπὸ τὰ αἰρετικά του δόγματα, οὔτε ἀκόμη καί τὴν ἐπάρατη οὐνία. Πρόσφατα, μὲ ἀφορμὴ τὸ Κείμενον τῆς Ραβέννας (2007), ἀνησυχήσαμε γιὰ τὸ ἐνδεχόμενον νὰ διευθετηθῇ τὸ ζήτημα τοῦ παπικοῦ πρωτείου μὲ τέτοιον τρόπον, ὥστε ἡ ἀποκατάστασις τῆς ἐκκλησιαστικῆς κοινωνίας νὰ γίνῃ μὲ μία ψευδένωσι, μία οὐνιτικοῦ τύπου ἔνωσι⁶.

Μὲ τὴν παροῦσα ταπεινὴ εἰσήγησι ἐξετάζουμε τὸ ἐρώτημα: πῶς οἱ ἐκκλησιαστικοὶ κανόνες γιὰ τὰ πρεσβεῖα τιμῆς ὑπηρέτησαν τὴν ἐνότητα τῆς Ἐκκλησίας κατὰ τὴν πρώτην χιλιετίαν, γιὰ νὰ φανῇ ἀβίαστα πῶς ὁ ἐπίσκοπος τῆς Ρώμης ἀθέτησε τοὺς Κανόνες, περιεβλήθη τὸ παπικὸ Πρωτεῖον καί ἐξέπεσε ἀπὸ τὴν κοινωνία τῆς Μιᾶς Ἁγίας Καθολικῆς καί Ἀποστολικῆς Ἐκκλησίας.

Ἡ ἱστορία τῆς θεσπίσεως τῶν πρεσβειῶν τιμῆς.

Σύμφωνα μὲ «ἀρχαῖον ἔθος», ἀπὸ τὴν μεταποστολικὴν σχεδὸν ἐποχὴν, οἱ ἐπίσκοποι ὠρισμένων τοπικῶν ἐκκλησιῶν, συνήθως τῶν μητροπόλεων τοῦ ρωμαϊκοῦ κράτους (Ρώμης, Ἀλεξανδρείας, Ἀντιοχείας, Ἐφέσου, Καισαρείας,

⁵ «Πανταχοῦ τὸ ἔν καί εἷς τέθεικεν εἰς συμφωνίαν συνάπτων τὴν ἐκκλησίαν. Ἐνα φησί Κύριον ἔχομεν. Ἐνός βαπτίσματος ἀπηλαύσαμεν. Μίαν πίστιν προσενηνόχαμεν. Εἷς ὁ ἐπὶ πάντων Θεὸς καί πατήρ. Προσῆκει τοίνυν ὑμᾶς ὡς ἀδελφοὺς τὴν περὶ ἀλλήλους ἔχειν ὁμόνοιαν» (Θεοδωρήτου Κύρου, *Ἑρμηνεία τῆς πρὸς Ἐφεσίους Ἐπιστολῆς*, Δ', η', PG 82, 533. Βλ. καί Ἁγ. Νικοδήμου Ἀγιορείτου, *Ἑρμηνεία εἰς τὰς ἸΔ' Ἐπιστολάς τοῦ Ἀποστόλου Παύλου*, ἐνθ' ἄνωτ., σελ. 428, ὑποσημ. 64).

⁶ Ἀρχιμ. Γεωργίου, Καθηγουμένου Ἱ. Μονῆς Ὁσίου Γρηγορίου Ἁγίου Ὁρους, *Τὸ Κείμενον τῆς Ραβέννας καί τὸ πρωτεῖον τοῦ Πάπα*, περιοδ. Ἐν Συνειδήσει, Ἁγία Μετέωρα 2009, σελ. 90-99.

Κορίνθου κ.λπ), ἀπήλαυαν ἰδιαιτέρας τιμῆς. Οἱ ἐπίσκοποι αὐτοί, -ᾶς θυμηθοῦμε τὸν ἅγιο Ἰγνάτιο Ἀντιοχείας ἢ τὸν ἅγιο Πολύκαρπο Σμύρνης-, διέσωζαν ζῶσα τὴν παράδοσι τῶν ἀγίων Ἀποστόλων καὶ παρεῖχαν ἀναντίρρητες ἀποδείξεις πιστότητος στὴν ἀποστολικὴ πίστι καὶ παράδοσι. Ἡ ἰδιαίτερη αὐτὴ τιμὴ πρὸς τοὺς ἐπισκόπους αὐτῶν τῶν πόλεων εἶναι τὰ λεγόμενα «πρεσβεῖα τιμῆς». Αὐτὰ προέκυψαν ἀπὸ τὴν πρᾶξι τῶν τοπικῶν ἐκκλησιῶν, καθὼς στὴν ἐπισκοπικὴ ἔδρα αὐτῶν τῶν πόλεων συνήθως συνήρχοντο οἱ πλησιόχωροι ἐπίσκοποι γιὰ νὰ συζητήσουν σοβαρὰ ἐκκλησιαστικὰ προβλήματα, νὰ χειροτονήσουν νέους ἐπισκόπους ἢ καὶ γιὰ διαφόρους πρακτικούς λόγους. Τὰ πρεσβεῖα τιμῆς εἶναι θεσμός πού καθιερώθηκε ἐθιμικά, ἀλλὰ ἔχει ἰσχυρὴ καὶ ἀναντίρρητη ἐκκλησιολογικὴ θεμελίωσι. Διαφυλάττει καὶ ἐκφράζει τὴν ἐνότητα καὶ τὴν κοινωνία τῶν τοπικῶν ἐκκλησιῶν ἐν τῇ Ὁρθόδοξῳ πίστει, ἐν τῇ μιᾷ Εὐχαριστίᾳ καὶ ἐν τῇ ἀγάπῃ⁷. Μὲ ἄλλα λόγια ἐκφράζει καὶ διαφυλάττει τὴν ἀποστολικὴ συνοδικότητα στίς σχέσεις τῶν τοπικῶν ἐκκλησιῶν. Διότι συνοδικότης δὲν εἶναι ἀπλῶς ἡ συλλογικότης ἢ ὁ δημοκρατικὸς τρόπος διοικήσεως τῶν ἐκκλησιαστικῶν πραγμάτων, ἀλλὰ πρωτίστως εἶναι ὁ τρόπος βιώσεως τῆς ἐνότητος τῆς Ἐκκλησίας ὡς σώματος Χριστοῦ, ὡς κοινωνίας τοῦ Ἁγίου Πνεύματος⁸.

Τὸ «ἀρχαῖον ἔθος» τῶν πρεσβεῖων τιμῆς εἶχε ἀτονήσει κατὰ τὴν περίοδο τῶν διωγμῶν καὶ ἐνίοτε εἶχε ἐνσυνειδήτως παρακαμφθῆ ἀπὸ ἀγίους Πατέρας, ὅταν ἡ Ὁρθόδοξος Πίστις ἐκινδύνευε ἀπὸ τίς αἱρέσεις⁹. Μόλις ὅμως σταμάτησε ἡ δίνη τῶν διωγμῶν καὶ ἐπεκράτησε ἡ εἰρήνη, ἡ Ἐκκλησία ἀνανέωσε τὰ «ἀρχαῖα ἔθη» καὶ τὰ κατωχύρωσε μὲ ἱερούς Κανόνες. Ὁ λδ' ἀποστολικὸς Κανὼν ἀποτυπώνει τὴν συνοδικότητα στίς σχέσεις τῶν ἐπισκόπων τῶν τοπικῶν ἐκκλησιῶν ἐκάστης ἐπαρχίας καὶ φανερώνει τὴν ἰσοτιμία τῶν ἐπαρχιακῶν συνόδων ἐναντι ἀλλήλων. Ὁ στ' καὶ ὁ ζ' τῆς Α' βεβαιώνουν τὰ πρεσβεῖα τιμῆς τῶν μητροπολιτικῶν ἐδρῶν καὶ προσδιορίζουν τὰ ἐξαιρετικὰ προνόμια τῶν ἐκκλησιῶν Ἀλεξανδρείας, Ἀντιοχείας καὶ Ἱεροσολύμων, κατὰ τὸ πρότυπο τῶν προνομίων τοῦ ἐπισκόπου Ρώμης. Ὁ θ' τῆς Ἀντιοχείας ἐπαναβεβαιώνει τὰ μητροπολιτικὰ δίκαια. Οἱ κανόνες γ', δ' καὶ ε' τῆς Σαρδικῆς παρεχώρησαν στὸν ἐπίσκοπο Ρώμης τὸ δίκαιον τοῦ ἐκκλήτου γιὰ τοὺς ἐπισκόπους τοῦ δυτικοῦ Ἰλλυρικοῦ καὶ τῆς

⁷ Βλασίου Φειδᾶ, *Προϋποθέσεις...*, ἐνθ' ἄνωτ. σελ. 47-50.

⁸ Περί συνοδικότητος βλ. Ἀρχιμ. Γεωργίου Καψάνη, Καθηγουμένου Ἰ. Μονῆς Ὁσίου Γρηγορίου Ἀγ. Ὅρους, *Ἡ Ποιμαντικὴ Διακονία κατὰ τοὺς Ἱερούς Κανόνας*, ἔκδ. Ἄθως, Πειραιεύς 1976, σελ. 113-129.

⁹ Ἀγ. Νικοδήμου Ἀγιορείτου, *Πηδάλιον*, ἔκδ. Ρηγοπούλου, Θεσ/νίκη 1982, σελ. 156.

Ἰταλίας. Ὁ β' τῆς Β' ἀπηγόρευσε τίς ὑπὲρ διοικήσιν ἐπεμβάσεις καθορίζοντας τὰ ὅρια τῶν διοικήσεων καὶ τὸ καθεστῶς τῆς «βαρβαρικῆς». Ὁ γ' τῆς Β' ἀπένειμε τὰ ἴσα πρεσβεῖα τιμῆς στὸν ἐπίσκοπο τῆς Κων/πόλεως μὲ ἐκεῖνα τοῦ Ρώμης «διὰ τὸ εἶναι αὐτὴν Νέαν Ρώμην», ὁ δὲ κη' τῆς Δ' τὰ ἐπαναβεβαίωσε προσθέτοντας ὑπερμητροπολιτικὴ ἐξουσία ἐπὶ τῶν διοικήσεων Πόντου, Ἀσίας καὶ Θράκης καὶ ἐπὶ τῆς «βαρβαρικῆς». Ἡ Πενταρχία καὶ τὰ πατριαρχικά δίκαια ἔχουν ἤδη καθορισθῆ. Πολὺ ἀργότερα ὁ λστ' τῆς Πενθέκτης ἐπαναβεβαιώνει ἀπλῶς τὰ δίκαια καὶ τὴν τάξιν τῶν πέντε πατριαρχῶν.

Περιβάλλοντας τὰ πρεσβεῖα τιμῆς μὲ κανονικὸ κῦρος οἱ ἅγιοι Πατέρες ἐπεδίωξαν νὰ διασφαλίσουν τὴν ἐνότητα τῆς Καθολικῆς Ἐκκλησίας ἐν τῇ Ὁρθοδόξῳ πίστει. Εἶναι φανερό ἀπὸ τὴν Ἱστορία ὅτι ἡ ἀθέτησις τῶν κανονικῶς θεσπισθέντων πρεσβείων τιμῆς προϋποθέτει συνήθως καὶ σημαίνει ταυτόχρονα ἕνα κυοφορούμενο σχίσμα ἢ μία ὑφέρπουσα αἵρεσις. Κλασικὸ παράδειγμα παραβάσεως τῶν ἀρχαίων πρεσβείων τιμῆς εἶναι οἱ αὐθαίρετες χειροτονίες τοῦ σχισματικοῦ Μελιτίου στὴν Αἴγυπτο κατὰ τὸν 4^{ov} αἰῶνα, καὶ τυπικὸ παράδειγμα παραβάσεως τῶν πρεσβείων τιμῆς τῶν θρόνων τῆς Πενταρχίας εἶναι ἡ ἀποστολὴ λατίνων ἱερέων στὸ κανονικὸ ἔδαφος τῆς νεοσυστάτου βουλγαρικῆς ἐκκλησίας τὸν 9^{ov} αἰῶνα.

Ἐπεξηγήσεις ἐπὶ τῆς ἐννοίας τῶν πρεσβείων τιμῆς

α) Ἡ ἐννοία τῆς ἐξουσίας. Ἀπὸ τὰ πρεσβεῖα τιμῆς ἀπορρέει καὶ ἡ ἐξουσία, τὴν ὁποία παρεχώρησαν οἱ ἱεροὶ Κανόνες στὸν «πρῶτον» τῆς ἐπαρχίας, ἀφ' ὅτου μὲ τὰ πρεσβεῖα τιμῆς συνδέθησαν καὶ κάποιες διοικητικὲς ἀρμοδιότητες. Αὐτὴ ὅμως ἡ ἐξουσία ἔχει ὠρισμένα χαρακτηριστικά: Πρῶτον, εἶναι συγκεκριμένη καὶ ἀφορᾷ τὰ δίκαια τῶν χειροτονιῶν καὶ τῆς κρίσεως τῶν ἐπισκόπων¹⁰. Δεύτερον, εἶναι περιορισμένη στὰ ὅρια τῆς ἐπαρχίας. Τρίτον, ἐλέγχεται ἀπὸ τὴν ἴδια τὴν συνοδικὴν διαδικασίαν, ἐπειδὴ ὁ «πρῶτος» οὐδὲν ἐνεργεῖ «ἄνευ τῆς πάντων γνώμης». Καὶ τέταρτον, εἶναι ἴση πρὸς τὴν ἐξουσίαν τῶν ἄλλων «πρῶτων». Ὑπὸ τὴν ἐννοίαν αὐτὴ ἡ ἐξουσία ποὺ ἐπεδίωξε καὶ περιεβλήθη ὁ Ρώμης κατὰ τὴν πρώτην χιλιετίαν εἶναι ἔξω ἀπὸ τὰ κανονικὰ ὅρια τῶν πρεσβείων τιμῆς καὶ τῆς ἐξ αὐτῶν ἀπορροῦσης ἐξουσίας.

β) Ἡ διαφορὰ «πρεσβείων τιμῆς» καὶ «τάξεως τῆς τιμῆς». Τὰ πρεσβεῖα τιμῆς εἶναι τὰ προνόμια ποὺ ἔχει ὁ «πρῶτος» ἐν σχέσει πρὸς τοὺς συνεπισκόπους

¹⁰ Πηδάλιον, ἔνθ' ἀνωτ., σελ. 207, ὑποσημ.

τῆς ἐπαρχίας του ἢ τὰ πατριαρχικά δίκαια σὸν θεσμό τῆς Πενταρχίας. Δηλαδή ὁ «πρῶτος» προεδρεύει τῆς ἐπαρχιακῆς συνόδου, χειροτονεῖ τοὺς ὑπ’ αὐτὸν ἐπισκόπους, οἰκονομεῖ καὶ διορθώνει καταστάσεις ποὺ ἀφοροῦν ἀπὸ κοινοῦ ὅλες τίς ἐπισκοπές, μεριμνᾷ γενικῶς διὰ «τὴν κοινήν ὅλης τῆς ἐπαρχίας κατάστασιν»¹¹. Ἡ ἔννοια, κατὰ τὴν ὁποία ὁ Ρώμης προετάσσετο τοῦ Κων/πόλεως, ἐκεῖνος τοῦ Ἀλεξανδρείας κ.ο.κ., ὀνομάζεται «ἀκολουθία τῆς τιμῆς» ἢ «τάξις τῆς τιμῆς»¹², ἡ ὁποία κατὰ τὸν ἅγιο Νικόδημο τὸν Ἀγιορείτη δὲν ὑπονοεῖ ὑποβιβασμὸ καὶ ἐλάττωσι τῆς τιμῆς, διότι τότε «ἔσσονται τέσσαρα εἶδη ὑποβιβασμοῦ τιμῆς, καὶ ἀκολουθῶς πέντε διάφοροι τιμαὶ μία τῆς ἄλλης ἀνωτέρα, ὅπερ ἐναντίον ἐστὶ πάση τῇ καθολικῇ Ἐκκλησίᾳ, καὶ μόνον δεκτὸν τοῖς Λατίνοις καὶ Λατινόφροσιν»¹³.

Υ) Ἡ ἔννοια τῆς «κεφαλῆς». Ὁ λδ’ ἀποστολικὸς Κανὼν λέγει: «Τοὺς ἐπισκόπους ἐκάστου ἔθνους εἰδέναι χρὴ τὸν ἐν αὐτοῖς πρῶτον, καὶ ἡγεῖσθαι αὐτὸν ὡς κεφαλὴν». Ὁ ἅγιος Νικόδημος ὁ Ἀγιορείτης ἐρμηνεύων τὸν Κανὼνα γράφει: «καὶ νὰ νομίζωσιν αὐτὸν ὡς κεφαλὴν ἰδικὴν των»¹⁴. Ὑπὸ τὴν ἔννοια αὕτη οὐδεὶς «πρῶτος» νοεῖται κεφαλὴ τῆς Ἐκκλησίας, ἀλλὰ καθένας ἐκ τῶν «πρῶτων» εἶναι κεφαλὴ τῆς δικῆς του ἐπαρχίας καὶ ὅλοι πρὸς ἀλλήλους ἴσαι «κεφαλαί». Σχετικῶς γράφει καὶ ὁ Δοσίθεος Ἱεροσολύμων: «πολλαὶ αἱ μεζζους παροικίαι, πολλαὶ αἱ Ἐκκλησίαι, πολλοὶ οἱ ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ Ἡγεμόνες, καὶ Πρόεδροι, καὶ Ἄρχοντες, οὐδεὶς δὲ ἐστὶν ἐν αὐτοῖς Ἡγεμὼν τῶν Ἡγεμόνων, ἢ Πρόεδρος τῶν Προέδρων, ἢ Ἄρχων τῶν Ἀρχόντων· ὥστε ἐκ τούτων τῶν Ἀρχόντων καὶ Ἡγεμόνων καὶ Προέδρων εἷς ἐστὶ καὶ ὁ Ρώμης, ἰσότημὸς τε καὶ ἰσοδύναμος, καὶ οὐδὲν πλέον»¹⁵. Ὑπὸ τὴν ἔννοια αὕτη ἡ Καθολικὴ Ἐκκλησία ἔχει μία καὶ μοναδικὴ Κεφαλὴ, τὸν Χριστὸ, ὅπως λέγει κατηγορηματικὰ ὁ ἀπόστολος Παῦλος: «καὶ αὐτὸν ἔδωκε κεφαλὴν ὑπὲρ πάντα τῇ Ἐκκλησίᾳ» (Ἐφ. 1, 22). Κεφαλὴ στὴν Ἐκκλησία δὲν μπορεῖ νὰ εἶναι ἓνας ἄνθρωπος.

¹¹ «Καθὼς, λόγου χάριν, εἶναι τὰ περὶ δογμάτων ζητήματα, αἱ οἰκονομίαι καὶ διορθώσεις τῶν κοινῶν σφαλμάτων, αἱ καταστάσεις καὶ χειροτονίαι τῶν Ἀρχιερέων, καὶ ἄλλα παρόμοια» (Ἁγ. Νικοδήμου Ἀγιορείτου, *Πηδάλιον*, ἐνθ’ ἄνωτ., σελ. 37).

¹² Βλ. ἐρμηνεία ἁγ. Νικοδήμου Ἀγιορείτου σὸν ζ’ τῆς Α’, *Πηδάλιον*, ἐνθ’ ἄνωτ., σελ. 132.

¹³ Βλ. ἐρμηνεία σὸν γ’ τῆς Β’, *Πηδάλιον*, ἐνθ’ ἄνωτ., σελ. 157-158.

¹⁴ *Πηδάλιον*, ἐνθ’ ἄνωτ., σελ. 37.

¹⁵ Δοσιθέου Ἱεροσολύμων, *Δωδεκάβιβλος*, ἐκδ. Ρηγοπούλου, Θεσ/νίκη 1982, τόμ. πρῶτος (βιβλία Α’ καὶ Β’), σελ. 283.

δ) Αυτόνομη πάντως είναι ὅτι ἡ Ἐκκλησία ἀπονέμει πρεσβεῖα τιμῆς στὸν «πρῶτο» μιᾶς ἐπαρχίας, ἐφ’ ὅσον καὶ ἐνὸς τοῦ ἀναγνωρίζει τὴν Ὁρθοδοξία στὴν Πίστι. Ὅλοι οἱ ἐπίσκοποι, κατὰ τὸν ἅγιο Ἰγνάτιο τὸν Θεοφόρο, καὶ ἐπομένως καὶ ὁ «πρῶτος», πρέπει νὰ εἶναι «ἐν Ἰησοῦ Χριστοῦ γνώμη»¹⁶. Ἡ ἀδιάκοπη διαδοχὴ τῆς χειροτονίας δὲν ἀρκεῖ γιὰ νὰ βεβαιώσῃ τὴν ἀποστολικὴ διαδοχὴ καὶ ἐπομένως τὴν γνησιότητα τῆς προεδρίας στὴν Ἐκκλησία. «Τὸ μὲν γὰρ ὁμόγνωμον, καὶ ὁμόθρονον· τὸ δὲ ἀντίδοξον, καὶ ἀντίθρονον. Καὶ ἡ μὲν προσηγορίαν, ἡ δὲ ἀλήθειαν ἔχει διαδοχῆς. Οὐ γὰρ ὁ βιασάμενος, ἀλλ’ ὁ βιασθεὶς διάδοχος· οὐδὲ ὁ παρανομήσας, ἀλλ’ ὁ προβληθεὶς ἐνόμως· οὐδὲ ὁ τάναντία δοξάζων, ἀλλ’ ὁ τῆς αὐτῆς πίστεως», λέγει σχετικῶς ὁ ἅγιος Γρηγόριος ὁ Θεολόγος¹⁷. Ὑπὸ τὴν ἐννοια αὕτη ἡ Ἐκκλησία δὲν ἀναγνωρίζει στὸν ἐπίσκοπο τῆς Ρώμης πρεσβεῖα τιμῆς, ἀφ’ ὅτου ἐξέπεσε ἀπὸ τὴν Ὁρθόδοξο Καθολικὴ καὶ Ἀποστολικὴ Πίστι.

Ἡ ἐφαρμογὴ τῶν πρεσβείων τιμῆς

Μετά ἀπὸ αὐτὲς τίς διευκρινήσεις μποροῦμε νὰ ἰδοῦμε μὲ συντομία πῶς ἡ ἐφαρμογὴ τῶν πρεσβείων τιμῆς κατὰ τὴν πρώτη χριστιανικὴ χιλιετία ὑπηρετήσῃ τὴν ἐνότητα τῆς Ἐκκλησίας καὶ πῶς ἡ παραβίασις τῶν τὴν τορπίλλισε.

Α’. Ἡ ἰσοτιμία τῶν ἐπαρχιακῶν συνόδων.

Ἡ πρᾶξις τῶν ἐκκλησιῶν κατὰ τὴν περίοδο τῶν τριῶν πρώτων αἰώνων μαρτυρεῖ δύο πράγματα: πρῶτον ὅτι οἱ ἐκκλησίες λειτουργοῦσαν συνοδικῶς¹⁸,

¹⁶ Ἐφεσ. ΙΙΙ, 2. Βλ. καὶ Βλασίου Φειδᾶ, *Προϋποθέσεις...*, ἐνθ’ ἄνωτ., σελ. 25.

¹⁷ Ἐγκώμιον εἰς τὸν Μέγαν Ἀθανάσιον, η’, PG 35, 1089.

¹⁸ Στὴν Μικρὰ Ἀσία «συνῆλθον σύνοδοι («πολλάκις καὶ πολλαχθῶν...») κατὰ τῶν Μοντανιστῶν» (Β. Στεφανίδου, *Ἐκκλησιαστικὴ Ἱστορία*, Ἀθῆναι 1978, σελ. 81). Στὸ Ἰκόνιο τῆς Μικρᾶς Ἀσίας ἐπίσης συνῆλθε πολυπληθὴς σύνοδος ὑπὸ τὸν Φιρμιλιανὸ γιὰ τὸ ζήτημα τοῦ Πάσχα (ἐνθ’ ἄνωτ., σελ. 99). Στὴν Συρία μεγάλη «σύνοδος καθήρεσε Παῦλον τὸν Σαμοσατέα καὶ ἐξέλεξε ἄλλον ἐπίσκοπον Ἀντιοχείας (τὸν Δόμνον), τὰ δὲ πρακτικὰ τῆς μνημονευθείσης συζητήσεως μετὰ μακρᾶς ἐπιστολῆς ἔπεμψε πρὸς ὅλας τὰς Ἐκκλησίας, κατ’ ἀρχὰς εἰς τὴν Ρώμην καὶ τὴν Ἀλεξανδρείαν» (ἐνθ’ ἄνωτ., σελ. 171). Στὴν Ἀλεξάνδρεια ὁ «ἐπίσκοπος Ἀλέξανδρος συνεκάλεσε τέλος τὸ πρεσβυτέριον, καθήρεσε καὶ ἀφώρισε (ἀνεθεμάτισε) τὸν Ἄρειον καὶ τοὺς ὁμόφρονας κληρικούς» καὶ ἀργότερα «συνεκάλεσε σύνοδον τῶν ἐπισκόπων τῆς Αἰγύπτου καὶ Λιβύης («ἐγγὺς ἑκατὸν ὄντων»), ἡ ὁποία ἐπεκύρωσε τὰς προηγουμένας ἀποφάσεις» (ἐνθ’ ἄνωτ., σελ. 174). Στὴν Ρώμη καὶ στὴν Καρχηδὸνα συγκροτήθηκαν πολλὲς καὶ μεγάλες σύνοδοι σχετικῶς πρὸς τὰ ζητήματα τῶν νοβατιανῶν, τῶν ἐκπεσόντων, τοῦ

καί δεύτερον ὅτι οἱ ἐπαρχιακές σύνοδοι αἰσθάνονταν ἰσοτιμες¹⁹. Ἡ προβολή ἡγεμονικῶν τάσεων καί ἀξιώσεων προσέκρουε στήν ἰσοτιμία τῶν ἐκκλησιῶν καί συναντοῦσε δικαία ἀντίδρασι. Ἡ ἐπιβολή ἀκοινωνησίας π.χ. ἐκ μέρους τοῦ Ρώμης Στεφάνου στίς ἐκκλησίες τῆς Ἀσίας γιά τό ζήτημα τοῦ ἀναβαπτισμοῦ δέν ἐλήφθη ὑπ' ὄψιν ἀπό τήν ἀσιανή σύνοδο ὑπό τόν Φιρμιλιανό Καισαρείας. Καί ἐνωρίτερα ἡ ἀκοινωνησία πού ἐπέβαλε ὁ Ρώμης Βίκτωρ στόν Ἐφέσου Πολυκράτη γιά τό ζήτημα τοῦ Πάσχα ὄχι μόνο δέν ἔγινε δεκτή ἀλλά καί ἐπιτιμήθηκε ἀπό τόν ἅγιο Εἰρηναῖο Λουγδούνου καί τόν Διονύσιο Ἀλεξανδρείας ὡς ὑπερβολική. Πρέπει ἐπιπλέον νά παρατηρήσουμε ὅτι τά ἴδια τά γεγονότα ἔκαναν ἀδήριτη τήν ἀνάγκη νά συγκληθῇ ἡ Α' Οἰκουμενική σύνοδος καί ἀποδεικνύουν ἀστήρικτη τήν μεταγενέστερη ἀξίωσι τοῦ Ρώμης νά εἶναι ὁ μοναδικός ἀύθεντικός ἐκφραστής τῆς πίστεως.

Β'. Τό πρόβλημα τῆς ἐκκλήτου.

Λόγω τοῦ ἔθους τῶν πρεσβείων τιμῆς καλλιεργήθηκε στήν Ἐκκλησία ἀρχαία ἰσχυρή κανονική παράδοσις, ἡ ὁποία αὐστηρά περιώριζε τό δικαίωμα τῆς ἐκκλήτου στά ὅρια ἐκάστης δικαιοδοσίας. Τό ἀποκλειστικό δικαίωμα τῆς ἐκκλήτου ὅλης τῆς Ἐκκλησίας ἐπέδιωσε ἡ Ρώμη ἐπικαλούμενη τοὺς κανόνες γ', δ' καί ε' τῆς τοπικῆς Συνόδου τῆς Σαρδικῆς²⁰. Ἀνέτρεψε ὁμως τήν ἀπαίτησι αὐτή τοῦ Ρώμης ἡ σύνοδος τῆς Καρθαγένης. Ὁ ἅγιος Νικόδημος ὁ Ἁγιορείτης σχολιάζων τόν λστ' Κανόνα τῆς Καρθαγένης σημειώνει: «Ἀπό τόν παρόντα

ἀναβαπτισμοῦ. «Κατ' αἴτησιν τοῦ Ρώμης Βίκτορος συνεκλήθησαν τότε σύνοδοι ἐν Ρώμῃ, Γαλλίᾳ, Κορίνθῳ, Ἀσίᾳ (Ἀσία καί Πόντῳ), Παλαιστίνῃ, Ὀρσοηνῇ καί ἀλλοῦ» (ἐνθ' ἀνωτ., σελ. 112).

¹⁹ Στό ζήτημα τοῦ ἑορτασμοῦ τοῦ Πάσχα δέν συνεφώνησαν ὁ ἐπίσκοπος Σμύρνης ἅγιος Πολύκαρπος μέ τόν Ρώμης ἅγιο Ἀνίκητο, οὔτε ἀργότερα ὁ Ἐφέσου Πολυκράτης μέ τόν Ρώμης Βίκτορα. Καί οἱ δύο πλευρές ἐπεκαλοῦντο ἀρχαία ἀποστολική παράδοσι. Εἰς δέ τό ζήτημα τοῦ ἀναβαπτισμοῦ τῶν ἐξ αἱρέσεων ἐπιστρεφόντων δέν συνεφώνησαν πρὸς τόν Ρώμης Στέφανο οὔτε ὁ Καρθαγένης ἅγιος Κυπριανός οὔτε ὁ Καισαρείας ἅγιος Φιρμιλιανός.

²⁰ «Ἐσπούδασαν οἱ Πάπαι τῆς Ρώμης καί πάλαι καί τώρα νά ἀποδείξουν, ὅτι ἐδόθη εἰς αὐτούς ἡ καθ' ὅλου ἐκκλητος ἀπάσης τῆς Ἐκκλησίας... Καί διὰ νά κερδίσουν τήν πολυθρύλλητον ἐκκλητον ταύτην, τί δέν ἐμεταχειρίσθησαν; ἢ ποῖα ψεύδη δέν ἔπλασαν; Ἐν μὲν γάρ τῇ ἐν Καρθαγένη Συνόδῳ ὁ Ζώσιμος Πάπας ψευδῶς εἶπεν, ὅτι ὁ ε' καί ὁ ιδ' Κανὼν τῆς παρούσης εἶναι Κανόνες τῆς ἐν Νικαίᾳ», γράφει ὁ ἅγιος Νικόδημος (*Πηδάλιον*, ἐνθ' ἀνωτ., σελ. 445-446, ὑποσημ. 1). Βλ. ἐπιχειρηματολογία τοῦ ἁγίου Νικοδήμου κατὰ τῶν Ἰησουιτῶν, οἱ ὁποῖοι ὑπεραμύνονται τῶν παπικῶν ἀξιώσεων: «Ψεύδονται λοιπόν, ψεύδονται οἱ Ἰησουῖται οἱ λέγοντες... κ.λπ.» καί «Ψευδῆς λοιπόν, ψευδῆς ἡ ζητουμένη τοῦ Πάπα ἐκκλητος» (αὐτόθι).

Κανόνα, α' μὲν καταβάλλεται ἀπὸ αὐτὰ τὰ θεμέλια ἢ ὄφρυς καὶ τὸ γαυρίαμα τῆς μοναρχίας τοῦ Πάπα, ὅστις αὐχεῖ καὶ φαντάζεται, ὅτι εἰς αὐτὸν ἐδόθησαν ὅλοι αἱ ἔκκλητοι τῶν ἐν τῇ οἰκουμένῃ ἐκκλησιῶν. Διότι ἀνίσως ὁ παρῶν Κανῶν ἐμποδίζει τὸ νὰ ἐκκαλοῦνται οἱ τῆς Ἀφρικῆς ἐπίσκοποι πρὸς τὰ ἀντίπερα τῆς θαλάσσης καὶ γειτονεύοντα σχεδὸν εἰς αὐτοὺς τῆς Ἰταλίας καὶ τοῦ Ρώμης κριτήρια, πόσω μᾶλλον ἐμποδίζει τὸ νὰ ἐκκαλῶνται εἰς τὸν Ρώμης οἱ εἰς μακρυνότερους εὐρισκόμενοι τόπους;»²¹. Ὁ ἴδιος ἅγιος ἐρμηνεύων τὴν ἐπιστολὴ τῆς συνόδου τῆς Καρθαγένης πρὸς τὸν πάπα Βονιφάτιο περὶ τινος πρεσβυτέρου Ἀπιαρίου καὶ τὴν ἐπιστολὴ τῆς αὐτῆς συνόδου πρὸς τὸν πάπα Καιλεστῖνο, γράφει: «Φαίνεται λοιπὸν ὅτι ἡ ὑπόθεσις τοῦ Ἀπιαρίου τούτου οἰκονομικῶς ἠκολούθησεν, ἵνα ὑπὸ τῆς παρούσης συνόδου στηλιτευθοῦν τὰ ὑπερήφανα νεωτερίσματα, ὅποῦ ἔμελλον νὰ ἐπινοήσουν οἱ Πάπαι τῆς Ρώμης. Ἡ ἀναμαρτησία λέγω [ἐννοεῖται τὸ Ἀλάθητον], ἡ Μοναρχία [τὸ παπικὸ Πρωτεῖον ἐξουσίας], ἡ θρυλλουμένη Ἐκκλητος, καὶ ἐπὶ τούτοις ἡ νοθεία καὶ ἡ διαφθορά μὲν, τὴν ὁποῖαν ἐπεχείρησαν νὰ κάμουν οἱ Δυτικοὶ εἰς τὰ βιβλία τῶν ἱερῶν Συνόδων καὶ τῶν κατὰ μέρος Πατέρων, ἐκ τοῦ ἐναντίου δέ, ἡ ἐν τοῖς Γραικοῖς καὶ Ἀνατολικοῖς ἀνόθευτος φυλακὴ τῶν αὐτῶν βιβλίων»²². Καὶ προσθέτει πάλι ὁ ἅγιος Νικόδημος: «Διὸ καὶ τὴν ἔκκλητον ταύτην τὴν εἰς τὸν Ρώμης, ἵνα κατὰ κράτος καταβάλη εἰς τὸ μετὰ ταῦτα, οὐ μόνον περὶ τούτου ἐπίτηδες ἐξέθετο τοὺς δύο Κανόνας, τὸν λστ' καὶ ρλδ', ἀλλὰ δὴ καὶ εἰς τὸν Καιλεστῖνον προστακτικῶς γράφει»²³.

Γ'. Ἡ Πενταρχία καὶ τὸ παπικὸ Πρωτεῖον.

Κατὰ τὴν περίοδο τῶν Οἰκουμενικῶν Συνόδων τὰ ἀρχαῖα πρεσβεῖα τιμῆς σταδιακῶς ὀριστικοποιοῦνται στὰ πατριαρχικά δίκαια τῶν θρόνων τῆς Πενταρχίας. Παράλληλα διαμορφώνονται οἱ ἀξιώσεις τοῦ πάπα τῆς Ρώμης νὰ εἶναι ὄχι μόνον «πρῶτος» τῆς τοπικῆς συνόδου τῆς Ρώμης, ὄχι μόνον πρωτοκάθεδρος μεταξὺ τῶν ἰσοτίμων του πατριαρχῶν, ἀλλὰ ὑπεράνω καὶ αὐτῶν ἀκόμη τῶν Οἰκουμενικῶν Συνόδων. Τὸ παπικὸ πρωτεῖον ἤδη γεννᾶται ὡς ἀντίθεσις στὸν θεσμό τῆς πενταρχίας, ὡς μοναρχία στὸν ἀντίποδα τῆς συνοδικότητος.

Πρῶτος ὁ πάπας Δάμασος μὲ σύνοδο στὴν Ρώμη τὸ 382 ὑποστήριξε ὅτι ὁ θρόνος τῆς Ρώμης εἶναι «ἀποστολικός», γιὰ νὰ μειώσῃ τὴν σημασίαν τοῦ γ'

²¹ Βλ. *Πηδάλιον*, ἐνθ' ἄνωτ., σελ. 482.

²² Βλ. *Πηδάλιον*, ἐνθ' ἄνωτ., σελ. 541.

²³ Βλ. *Πηδάλιον*, ἐνθ' ἄνωτ., σελ. 542.

Κανόνος τῆς Β' Οἰκουμενικῆς καί νά τονίση τήν ὑπεροχή τοῦ θρόνου τῆς Ρώμης. Ἡ ἐξέλιξις τοῦ παπικοῦ Πρωτείου στήν Δύσι ὑπῆρξε στήν συνέχεια δραματική καί περίπλοκη²⁴. Ἀναφέρομαι σέ αὐτήν ἐπιγραμματικῶς:

Ὁ πάπας Ἰννοκέντιος Α' (402-417) ἀξίωσε νά ἀναγνωρισθῆ ὅτι ὁ θρόνος τῆς Ρώμης εἶναι ἡ πηγὴ τῆς καθαρᾶς διδασκαλίας τῆς πίστεως.

Ὁ πάπας Ζώσιμος (417-418) ἀπεφάνθη ὅτι οἱ παπικές ἀποφάσεις εἶναι ἀνέκκλητες.

Ὁ πάπας Βονιφάτιος Α' (418-423) ἰσχυρίσθηκε ὅτι ἡ ἐκκλησία τῆς Ρώμης εἶναι ἡ κεφαλὴ τῆς Ἐκκλησίας.

Ὁ ἀντιπρόσωπος τοῦ πάπα Καιλεστίνου στήν Γ' Οἰκουμενικὴ Σύνοδο (431), ὁ πρεσβύτερος Φίλιππος, εἶπε ὅτι ὁ ἐπίσκοπος Ρώμης εἶναι κεφαλὴ τῆς Ἐκκλησίας.

Ὁ ἅγιος πάπας Λέων Α' προέβαλε τὴν θεωρίαν ὅτι μόνον ὁ θρόνος τῆς Ρώμης ἔχει πέτριον ἀποστολικότητα²⁵.

Ὁ πάπας Γελάσιος Α' (492-496) ὑποστήριξε ὅτι ὁ παπικὸς θρόνος δικάζει τελεσιδικῶς ὅλους τοὺς πατριαρχικοὺς θρόνους, ἐνῶ αὐτὸς ὑπ' οὐδενός κρίνεται²⁶.

Κατὰ τὴν μεταχαλκηδόνια περίοδο, στήν Ἀνατολὴ παραβιάσθησαν τὰ κανονικὰ πρεσβεῖα τιμῆς τοῦ θρόνου τῆς Κων/πόλεως ἀπὸ τὸν μονοφυσίτη ἐπίσκοπο Ἀλεξανδρείας Τιμόθεο τὸν Αἴλουρο, ὅπως νωρίτερα στήν Ληστρική Σύνοδο ἀπὸ τὸν προκάτοχό του αἵρεσιάρχη Διόσκορο. Τὴν ἴδια περίοδο στήν Δύσι οἱ πᾶσαι ἐπιχειροῦν κατὰ τῶν πρεσβεῖων τιμῆς τοῦ θρόνου τῆς Κων/πόλεως

²⁴ Β. Στεφανίδου, *ἐνθ' ἄνωτ.*, σελ. 289, ὑπόσημ. 9. Ὁ πάπας Δάμασος (366-384) ἐπεξέτεινε τὴν δικαστικὴν ἐξουσίαν στὶς ἐκκλησίες τῆς Γαλλίας, τῆς Ἰσπανίας (παπικά δεκρετάλια), ὁ πάπας Ζώσιμος (417-418) ἵδρυσε τὸ πρῶτο παπικὸ βικαριάτο στήν Ἀρελάτη τῆς Γαλλίας, ὁ πάπας Σιμπλικίος (468-483) τὸ δεύτερο στήν Ἰσπανία καί ταυτόχρονα σειρὰ παπῶν ἐνίσχυσαν τὸ παπικὸ βικαριάτο τοῦ Ἀνατολικοῦ Ἰλλυρικοῦ (μὲ ἔδρα τὴν Θεσσαλονίκη) ποὺ ἵδρυσε ὁ πάπας Δάμασος. Ἐπί πάπα Λέοντος Α' ἡ Βόρειος Ἀφρική (ληλατημένη ἀπὸ τοὺς Βανδάλους) ὑπετάγη ὀλοσχερῶς στήν Ρώμη (Β. Στεφανίδου, *Ἐκκλησιαστικὴ Ἱστορία*, Ἀθήναι 1978, σελ. 293-296).

²⁵ Βλασίου Φειδᾶ, *Ἱστορικοκανονικὰ προβλήματα περὶ τὴν λειτουργίαν τοῦ θεσμοῦ τῆς πενταρχίας τῶν πατριαρχῶν*, Ἀθήναι 1970, σελ. 127-129.

²⁶ Ἐνθ' ἄνωτ., σελ. 149.

λόγω τῆς πολιτικῆς τοῦ Ἑνωτικοῦ τοῦ Ζήνωνος. Τά πρεσβεῖα τιμῆς καταλύονται στήν Δύσι καί κλονίζονται στήν Ἀνατολή. Ἐπί Ἰουστινιανοῦ πάλιν ἀποκαθίστανται στόν θεσμό τῆς Πενταρχίας.

Ἡ Πενθέκτη Σύνοδος ἀνανεώνει τήν ἰσχύ τῶν πρεσβείων τιμῆς τῶν πατριαρχικῶν θρόνων τῆς Πενταρχίας, ἀλλά οἱ πᾶσαι ἀντιδροῦν στίς ἀποφάσεις της, λόγω τοῦ λστ' Κανόνος της, ὁ ὁποῖος ἐπιβεβαιώνει τόν κη' τῆς Δ', καί λόγω ὠρισμένων Κανόνων, οἱ ὁποῖοι καταδικάζουν λατινικά ἔθιμα. Ὅμως, οἱ Κανόνες της ἔχουν βεβαιωθῆ ἀπό τήν Ζ' Οἰκουμενική, ἀπό τήν Πρωτοδευτέρα, ἀπό τόν ἱστορικό Κεδρηνό, ἀπό τόν ἅγιο Ἰωάννη τόν Δαμασκηνό, ἀπό τοὺς ἐρμηνευτάς τῶν Κανόνων, τόν ἱερό Φώτιο, ἀπό τοὺς τοποτηρητάς τοῦ Ρώμης, «κἂν οἱ νεώτεροι Λατῖνοι διαβάλλουσιν αὐτούς, ὡς τὰς καινοτομίας αὐτῶν ἐλέγχοντας», ὅπως γράφει ὁ ἅγιος Νικόδημος²⁷. Εἶναι πάντως ἀναγκαῖο νά ὑπογραμμίσουμε ὅτι ἡ συνείδησις τῆς Ἐκκλησίας, ὅπως τήν ἐκφράζει μέ τήν γραφίδα του ὁ ἅγιος Νικόδημος, βλέπει σχιζοφρενική τήν τακτική τῶν Παπικῶν, ἄλλοτε νά ἀναγνωρίζουν τοὺς ἱερούς Κανόνας περὶ τὰ «πρεσβεῖα τιμῆς τῶν θρόνων» καί ἄλλοτε νά βυσσοδομοῦν κατά τῶν «ἴσων πρεσβείων» τοῦ θρόνου τῆς Κων/πόλως καί νά θέλουν νά ἐπιβάλλωνται ἡγεμονικῶς στά ἐκκλησιαστικά πράγματα τῆς Ἀνατολῆς.

Δ'. Ἡ ἀπαίτησις παγκοσμίου δικαιοδοσίας.

Μετά τὸ τέλος τῆς Εἰκονομαχίας οἱ παπικές ἀξιώσεις ἐπανῆλθαν μέ τήν ὑποστήριξι τῶν φράγκων ἡγεμόνων καί μέ τήν χρῆσι νόθων κειμένων (ψευδοκωνσταντίνειος δωρεά καί ψευδοἰσιδώρειες διατάξεις), τὰ ὁποῖα κατέλυαν πλήρως τὸ κανονικὸ καθεστῶς τῶν πρεσβείων τιμῆς.

²⁷ Βλ. *Πηδάλιον*, ἐνθ' ἄνωτ., σελ. 216, ὅπου ἐπιπλέον ὁ ἴδιος ἅγιος παρατηρεῖ: «Ἀδριανὸς ἀ' ἐν τῇ πρὸς Ταράσιον ἐπιστολῇ, ταύτην τήν ἀξιάγαστον μαρτυρίαν περὶ τῶν Κανόνων τούτων ἀφῆκεν εἰς ἡμᾶς: "Τὰ ὑπὸ τῆς αὐτῆς ἀγίας ἕκτης Συνόδου δέχομαι, μετὰ πάντων τῶν ἐνθέσμως καί θειωδῶς ἐκφωνηθέντων παρ' αὐτῆς Κανόνων, ἐν οἷς ἐμφέρεται: "Ἐν τισι τῶν σεπτῶν εἰκόνων Γραφαῖς"· καί προστίθησιν ὅλον τόν πβ' Κανόνα αὐτῆς (σελ. 747 τῆς συλλογῆς τῶν Συνόδων). Ὁ δὲ Γρηγόριος Πάπας ἐν τῇ πρὸς τόν ἅγιον Γερμανόν ἐπιστολῇ (ἣτις κεῖται ἐν τῇ δ' πράξει τῆς Ζ' Συνόδου) περὶ τοῦ ἰδίου τούτου Κανόνος τῆς παρουσίας ΣΤ' [Πενθέκτης]: "Δι' ὃ μεγίστης σωτηρίας ὑπόθεσιν ἡ τῶν ἀγίων ὁμήγουρις θεοβούλως τῇ Ἐκκλησίᾳ τοῦτο τὸ κεφάλαιον παραδέδωκε". Καί ὅρα ὅτι ἅγιαν ὁμήγουριν τήν Σύνοδον ταύτην ὀνομάζει».

Κατά τήν πολιτικά ταραγμένη εποχή τοῦ 9^{ου} καί 10^{ου} αἰῶνος ἀποδείχθηκε ἡ ἀπολυταρχική συμπεριφορά τῶν παπῶν μέ τήν ἀπαίτησι παγκοσμίου πρωτείου. Ὁ πάπας Νικόλαος Α΄ στέλνει ἐπισκόπους στήν νεοσύστατη ἐκκλησία τῆς Βουλγαρίας παραβιάζοντας τοὺς ἐκκλησιαστικούς Κανόνες καί τὰ κανονικά δίκαια τοῦ θρόνου τῆς Κων/πόλεως, καί ἐπιβάλλει τὸ λατινικὸ Φιλιόκβε. Ἡ παπική ὑπεροψία ἐκμεταλλεύεται τήν ἐκκλησιαστικὴ ἀκαταστασία τῆς Κων/πόλεως λόγω τοῦ σχίσματος Φωτιανῶν καί Ἰγνατιανῶν καί ἀναθεματίζει τὸν ἱερό Φώτιο στήν παπόφιλη σύνοδο τοῦ 869. Ἡ Ὁρθόδοξη πνοή τῆς Συνόδου τοῦ 879, ἡ ὁποία ἀνεγνώρισε τὸν πατριάρχη ἅγιο Φώτιο, κατεδίκασε τὸ Φιλιόκβε καί διετράνωσε τήν κανονικὴ ἰσχὺ τῶν πρεσβείων τιμῆς ἔναντι τοῦ παπικοῦ πρωτείου²⁸, δὲν ἔκαμψε τήν παπικὴ ἀλαζονεία. Ὁ ἱερός Φώτιος καί ἡ σύνοδος τοῦ 879, σύντομα μετὰ τὸν θάνατο τοῦ πάπα Ἰωάννου Η΄, ἐπὶ πάπα Μαρίνου τὸ 882, περιπίπτουν στήν δυσμένεια τῆς παπασύνης, γιὰ τήν ὁποία ἡ Σύνοδος τοῦ 869 ἰσχύει μέχρι σήμερα ὡς Η΄ Οἰκουμενική.

Παρά τοὺς Κανόνες γιὰ τὰ ἴσα πρεσβεῖα τιμῆς, ὁ πάπας Σέργιος Γ΄ παρεμβαίνει στὰ ἐσωτερικά τῆς ἐκκλησίας Κων/πόλεως καί ἀναγνώριζε τὸν 4^ο γάμο τοῦ αὐτοκράτορος Λέοντος ΣΤ΄. Καί μέ ἀποκορύφωμα τήν θεοστυγῆ πράξι τοῦ καρδινάλιου Οὐμβέρτου τὸ 1054 κλείνει ἡ πρώτη χιλιετία τῆς ζωῆς τῆς Ἐκκλησίας μέ τὸ ὀριστικὸ σχίσμα τῆς ἐκκλησίας τῆς Ρώμης ἀπὸ τήν Καθολικὴ Ἐκκλησία τοῦ Χριστοῦ. Μέ τίς παπικὲς διεκδικήσεις τοῦ *Dictatus Papae* (1075) τὸ παπικὸ πρωτεῖο παίρνει νέες διαστάσεις κατὰ τήν β΄ χιλιετία πού θὰ καταλήξουν στὸ δόγμα τοῦ Ἀλαθῆτου τῆς Α΄ καί Β΄ Βατικανείων συνόδων.

Παρατηρήσεις ἐπὶ τῶν ἱστορικῶν γεγονότων

Α΄. Ὁ παπικὸς ἡγεμονισμὸς, ὁ ὁποῖος ἀπὸ τὸν 9^{οῦ} αἰῶνα ἐπεδίωξε καί τήν ὑποταγὴ τῶν ἀνατολικῶν ἐκκλησιῶν, ἦταν μία ἀλαζονικὴ περιφρόνησις τῶν κανονικῶς θεσπισθέντων πρεσβείων τιμῆς. Μέ ἄλλα λόγια ἦταν ἀλαζονικὴ πρόκλησις κατ’ αὐτῆς τῆς ἰδίας τῆς ἐνότητος καί τῆς συνοδικότητος τῆς Καθολικῆς Ἐκκλησίας. Ρωμαιοκαθολικοὶ ἱστορικοὶ δικαιολογοῦν τήν ἀνάδυσι τοῦ παπικοῦ πρωτείου ὡς μία «ἐκκλησιολογικὴ» ἀναγκαιότητα, ἐπικαλούμενοι τήν ἀνάγκη τοῦ παπικοῦ θρόνου νὰ περιφρουρήσῃ τὰ κανονικά του δικαιώματα περὶ τίς χειροτονίες καί κρίσεις τῶν ἐπισκόπων στὶς ἐπαρχίες τῆς Εὐρώπης,

²⁸ Βλ. Β. Στεφανίδου, ἔνθ’ ἄνωτ., σελ. 364. Ἐπίσης, Μητροπ. Ναυπάκτου Ἱεροθέου, *Ὁ πάπας τῆς Ρώμης κατὰ τήν Α΄ καί Β΄ χιλιετία*, περιοδ. Ἐκκλησιαστικὴ Παρέμβασις, τ. 159/2009.

στις όποίες οί φράγκοι ήγεμόνες κινούμενοι από πνεύμα καισαροπαπισμοῦ δέν τοῦ επέτρεπαν νά τά έξασκήση²⁹. Όμως τό παπικό πρωτεῖο, ἄν καί γιγαντώθηκε ὡς αντίδρασις στόν καισαροπαπισμό τῶν εὐρωπαϊῶν ήγεμόνων, κυοφορήθηκε στήν ρωμαϊκή οἰκουμένη ἤδη από τούς πρώτους χριστιανικούς αἰῶνες ὡς ἡ «έπηρμένη δυτική όφρυς», γεννήθηκε τόν 4^{οῦ} αἰῶνα ὡς ἀπαίτησις τοῦ ἐκκλητίου ἐφ' ὅλης τῆς Ἐκκλησίας, κατά παραβίασιν τῶν κανονικῶν πρεσβείων τιμῆς, καί ἀνδρώθηκε ὡς αντίδρασις στό κανονικό καθεστῶς τοῦ κη' Κανόνος τῆς Συνόδου τῆς Χαλκηδόνας³⁰.

Μόλις καί εἶναι ἀνάγκη νά λεχθῆ ὅτι ὁ κη' Κανών τῆς Δ' Οἰκουμενικῆς Συνόδου, δέν θεσπίσθηκε γιά νά ὑποσκελίση τήν σύμφωνη πρός τούς ἱεροῦς Κανόνες πρωτοκαθεδρία τιμῆς τῆς Παλαιᾶς Ρώμης, ἀλλά νά δώση κανονικό κύρος στήν ἰσότιμη κατά τά πρεσβεῖα τιμῆς θέσι τοῦ θρόνου τῆς νέας πρωτευούσης (Νέας Ρώμης)³¹. Αυτό εἶναι φανερό από τήν ρητή διασφάλισι τῆς τάξεως τῶν πρεσβείων τιμῆς, διότι λέγει: «δευτέραν (τήν Νέαν) μετ' ἐκείνην (τήν Παλαιάν Ρώμην) ὑπάρχουσιν», ὁ δέ λστ' τῆς Πενθέκτης ρητῶς τάσσει τόν θρόνο τῆς Ρώμης πρῶτον κατά τήν τάξιν τῶν πρεσβείων τιμῆς. Οἱ Ρωμαιοκαθολικοί ὀφείλουν σήμερα νά παραδεχθοῦν ὅτι ἔνωσις μέ τήν Ὁρθόδοξο Ἐκκλησία σημαίνει καί τήν ἀποδοχή τοῦ κη' κανόνος τῆς Δ' μέ ὅ,τι αὐτή συνεπάγεται, δηλαδή τήν ἀποβολή τοῦ παπικοῦ πρωτείου. Γράφει ὁ ἅγιος Νικόδημος: «Ἡ σύνοδος διά τοῦ παρόντος Κανόνος ἀνανεοῦσα τόν γ' τῆς Β' ἔδωσεν εἰς τόν Κωνσταντινουπόλεως καί τά ἴσα προνόμια τῆς τιμῆς τοῦ Ρώμης, ὅπερ ἐστὶ τό Πατριαρχικόν ἀξίωμα, καί τά ἴσα προνόμια τῆς ἐξουσίας τοῦ Ρώμης, ἅπερ εἰσὶν αἱ τῶν εἰρημένων τριῶν διοικήσεων τῶν Μητροπολιτῶν [ένν. Πόντου, Ἀσίας καί Θράκης], οὐχί ἐκ τοῦ ἔθους μόνον, ἀλλά καί διά Κανόνος κυρωθεῖσαι χειροτονίαί... Ταῦτα εἶναι τά ἐκκλησιαστικά πράγματα ὁποῦ ἀναφέρει ἐδῶ ὁ Κανών, εἰς τά ὁποῖα καθῶς ὁ Ρώμης μεγαλύνεται, οὕτω καί ὁ Κωνσταντινουπόλεως, χωρίς τινος διαφορᾶς, πλήν ταύτης: ὅτι ὁ μὲν Ρώμης εἶναι πρῶτος τῆ τάξει, ὁ δὲ Κωνσταντινουπόλεως δεύτερος τῆ τάξει... Ὅθεν ψεύδονται προφανῶς οἱ παπολάτραι, λέγοντες· ὅτι τά πρωτεῖα τοῦ Ρώμης καί πρεσβεῖα... προσμαρτυροῦσιν εἰς αὐτόν ἰδικόν προνόμιον ἐξουσίας ἐν τῇ καθόλου Ἐκκλησίᾳ, ταυτόν

²⁹ βλ. Βλασίου Φειδᾶ, *Ἐκκλησιαστική Ἱστορία Β'*, Ἀθῆναι 1994, σελ. 393-395.

³⁰ βλ. καί Βλασίου Φειδᾶ, *Ἱστορικοκανονικά προβλήματα περί τήν λειτουργίαν τοῦ θεσμοῦ τῆς πενταρχίας τῶν πατριαρχῶν*, Ἀθῆναι 1970, σελ. 114.

³¹ Μητροπ. Ναυπάκτου Ἱεροθέου, *Ὁ πάπας τῆς Ρώμης κατά τήν Α' καί Β' χιλιετία*, περιοδ. Ἐκκλησιαστική Παρέμβαση, τ. 159/2009.

είπεῖν, μοναρχικόν καί ἀναμάρτητον ἀξίωμα. Εἰ γάρ τοιοῦτόν τι ταῦτα ἐφανερώσαν, ἔπρεπε νά ἔχη τοῦτο καί ὁ Κωνσταντινουπόλεως, ἐπειδή ὁ Κωνσταντινουπόλεως, κατά τούς Κανόνας εἶναι μέτρον ἴσον καί ἀπαράλλακτον τῆς τιμῆς, τῆς ἐξουσίας καί τοῦ μεγαλείου τοῦ Ρώμης. Ἀλλά μήν τοῦτο ὁ Κωνσταντινουπόλεως οὐκ ἔλαβεν ἀπό τούς Κανόνας οὐδέποτε, ἄρα οὐδέ ὁ Ρώμης»³².

Β'. Ἡ ἀνάπτυξις τοῦ παπικοῦ πρωτείου τορπίλλησε τό συνοδικό πολίτευμα τῆς Ἐκκλησίας στήν Δύσι. Εἶναι ὁμως προφανές καί ἀναντίρρητο ὅτι δέν ὑπάρχει ἐκκλησιολογική ἀναγκαιότητα πού νά ἀνατρέπη τήν συνοδικότητα τῆς Ἐκκλησίας, διότι αὐτή ἡ τελευταία δέν εἶναι κάτι ἐπουσιῶδες, ἕνα συμβεβηκός, στήν ζωὴ τῆς Ἐκκλησίας, ἀλλά ἄπτεται τῆς ἰδίας τῆς φύσεώς της.

Γ'. Καί στήν Ἀνατολή, ὅπως ἤδη ἀναφέραμε καί ὅπως παρατηρεῖ ὁ ἅγιος Νικόδημος ὁ Ἀγιορείτης³³, παραβιάσθηκε ὁ κανονικός θεσμός τῶν πρεσβείων τιμῆς τῶν πατριαρχικῶν θρόνων. Συνήθως ἡ ἑτεροδοξία ἦταν τό κίνητρο τῶν παραβιάσεων (Διόσκορος Ἀλεξανδρείας καί Τιμόθεος Αἴλουρος, μονοφυσισμός). Ὅμως Χάριτι Θεοῦ στήν Ἀνατολή τελικῶς ἐπρυτάνευσε ἡ ἀρχή τῆς συνοδικότητος καί ἡ κανονική τάξις. Γράφει ὁ ἅγιος: «Τά προνόμια τοῦ Κωνσταντινουπόλεως μέ τόν νά ἦναι ἐπίφθονα, ἀθετήθησαν ἀπό πολλούς κατά καιρούς. Μέ τό νά ἦναι δέ καί κανονικά, ἀνεκαίνισθησαν ἀπό πολλούς κατά διαφόρους καιρούς. Οἷον ἔταξεν ὁ Διόσκορος πέμπτον τόν Κωνσταντινουπόλεως, καί τόν γ' τῆς Β' Κανόνα ἠθέτησεν. Ἀλλ' ἀνεκαίνισε πάλιν αὐτόν ἡ Δ' [Σύνοδος]. Βασιλίσκου δέ τοῦ τυράννου ἀθετήσαντος αὐτά μετὰ χρυσοβούλλου (εἰ καί αὐτός πάλιν ὁ ἴδιος ἐδιώρθωσεν αὐτά μέ τὰ ἀντεγκύκλια γράμματα), ὁ Ἰουστινιανός ἀνεκαίνισε ταῦτα. Μετά ταῦτα δέ τοῦ τυράννου Φωκᾶ πρωτεῖον δόντος εἰς τόν Ρώμης (ὅπερ εἰ καί Ἡράκλειος ἀνέτρεψεν) ἡ παροῦσα ἐν Τρούλλῳ Σύνοδος, ἀξίωμα ἔχουσα Συνόδου Οἰκουμενικῆς, ἀνεκαίνισε πάλιν αὐτά». Καί συμπεραίνει σχετικῶς: «Ὅθεν οὐχ ἡμαρτεν, ὡς φλυαροῦσιν ὑπό φθόνου οἱ Παπισταί, τοῦτο ποιήσασα. Οὐ γάρ ἀφ' ἑαυτῆς, ἀλλά ταῖς πρό αὐτῆς Συνοδοῖς ἀκολουθοῦσα, τοῦτο ἐποίησεν»³⁴. Ἡ Ὁρθόδοξος Ἀνατολή οὐδέποτε υἰοθέτησε,

³² Ἁγ. Νικοδήμου Ἀγιορείτου, *Πηδάλιον*, ἐνθ' ἄνωτ., σελ. 208.

³³ *Πηδάλιον*, ἐνθ' ἄνωτ., σελ. 252, ὑποσημ. 1.

³⁴ Ἁγ. Νικοδήμου Ἀγιορείτου, Ἑρμηνεῖα λστ' Κανόνος τῆς Πενθέκτης, *Πηδάλιον*, ἐνθ' ἄνωτ., σελ. 252, ὑποσημ. 1. Σημαντικὴ ἀπόπειρα ἀνατροπῆς τῆς κανονικῆς τάξεως τοῦ κη' Κανόνος ὑπῆρξε ἡ ἐνέργεια τοῦ Τιμοθέου Αἰλούρου νά ἀποδώσῃ στὸν θρόνον τῆς Ἐφέσου πατριαρχικά δίκαια μέ τίς ἀποφάσεις τῆς μονοφυσικῆς συνόδου τῆς Ἐφέσου ἐπὶ αὐτοκράτορος

καί μάλιστα διά σειρᾶς «συνόδων» ὅπως ἡ ρωμαιοκαθολική Δύσις, ἀντισυνοδικό πνεῦμα, ὅπως χαρακτηριστικά ἐπισημαίνει σέ βιβλίο του καί ὁ σεβαστός Καθηγούμενος τῆς Ἱερᾶς Μονῆς μας: «Ἡ Ἐκκλησία, ὡς γνωστόν, ἐχρησιμοποίησεν ποικιλίαν συνοδικῶν μορφῶν, ἀναλόγως τῶν ἀναγκῶν αὐτῆς καί τῶν ἱστορικῶν συνθηκῶν ὑφ' ἃς διεβίου... Τό γεγονός ὅτι διετήρησε πάντοτε ἀνεπαφον τόν πυρῆνα τῆς συνοδικῆς δομῆς αὐτῆς, ἐκφραζόμενον ἄλλοτε ἀκριβέστερον, ὡς εἰς τήν περίπτωσιν τῶν ἐπαρχιακῶν Συνόδων, καί ἄλλοτε οἰκονομικῶς, ὡς εἰς τήν περίπτωσιν τῶν ἐνδημουσῶν καί διαρκῶν Συνόδων, μαρτυρεῖ διά τήν ὑπό τῆς συνειδήσεως τῆς Ἐκκλησίας ἐκδοχήν τῆς συνοδικῆς ἀρχῆς ὡς θεοσυστάτου, ἀπαραιτήτου καί ἀναντικαταστάτου συστατικῆς ἀρχῆς αὐτῆς»³⁵.

Δ'. Τά πρεσβεῖα τιμῆς, ἡ συνοδικότης καί ἡ ἐνότης τῆς Ἐκκλησίας ἀλληλοπεριχωροῦνται. Ἀντιθέτως, τά πρεσβεῖα τιμῆς καί τό παπικό πρωτεῖο ἀλληλοαναιροῦνται, καθῶς ἐπίσης ἀλληλοαναιροῦνται ἡ συνοδικότης καί τό παπικό πρωτεῖο. Ἡ γένεσις, ἡ ἀνάπτυξις καί ἡ θεσμοθέτησις τοῦ παπικοῦ πρωτείου ὑπῆρξε διαδικασία μακρόχρονη, μέ τίς ἀπαρχές της στούς πρώτους χριστιανικούς αἰῶνες, ἡ ὁποία σταδιακά ἀλλά συστηματικά ἐκθεμελίωσε τήν συνοδικότητα. Λόγος περί ὑπάρξεως συνοδικότητος στήν ρωμαιοκαθολική ἐκκλησία, ἐνόσω ὑφίσταται τό παπικό πρωτεῖο, εἶναι ὄχι μόνο ἄστοχος ἀλλά καί παραπλανητικός.

Ὁ σεβαστός Καθηγούμενος τῆς Ἱερᾶς Μονῆς μας Ἀρχιμ. Γεώργιος γράφει: «Εἰς τήν Δύσιν ... ὁ Παπισμός, ὡς ὀλοκληρωτικός τρόπος ζωῆς, κατήργησε τόν συνοδικόν τρόπον ζωῆς. Εἶναι χαρακτηριστικόν, ὅτι οὐδέ αὐταί αἱ Ἐκκλησῖαι τῆς Δύσεως ὑπετάγησαν ἄνευ ἀπέλπιδος ἀγῶνος εἰς τόν παπικόν ὀλοκληρωτισμόν (π.χ. Γαλλικανικόν κίνημα), μή ἐπιθυμοῦσαι νά ἀντικαταστήσουν τήν συνοδικήν ἀρχήν διά τῆς ρωμαιοκεντρικῆς ἀπολυταρχικῆς ἀρχῆς». Ἀναφερόμενος μάλιστα σέ σύγχρονες ἀξιέπαινες τάσεις ἐπιστροφῆς τῶν Ρωμαιοκαθολικῶν σέ περισσότερο συνοδικές μορφές ζωῆς, σημειώνει: «Ἐν τούτοις αἱ τάσεις αὗται εἶναι δύσκολον νά τελεσφορήσουν, ἐφ' ὅσον ἐδράζονται εἰς προσπάθειαν συμβιβασμοῦ τῆς παπικῆς ἀρχῆς μετά τῆς συνοδικῆς ἀρχῆς, ἐκ φύσεως

Βασιλίσκου (Βλασίου Φειδᾶ, *Ἱστορικοκανονικά προβλήματα περί τήν λειτουργίαν τοῦ θεσμοῦ τῆς πενταρχίας τῶν πατριαρχῶν*, Ἀθῆναι 1970, σελ. 106-112).

³⁵ Ἀρχιμ. Γεωργίου Καψάνη, Καθηγούμενου Ἱ. Μονῆς Ὁσίου Γρηγορίου Ἀγ. Ὁρους, *Ἡ Ποιμαντική Διακονία κατά τούς Ἱερούς Κανόνας*, ἔκδ. Ἄθως, Πειραιεύς 1976, σελ. 115-116.

άσυμβιβάστων, και ούχι εις προσπάθειαν καθάρσεως του Παπισμοῦ ἐκ τῶν ἀντισυνοδικῶν στοιχείων αὐτοῦ πρὸς ἐφαρμογὴν τῆς συνοδικῆς ἀρχῆς»³⁶.

Ἐθελουφλοῦμε οἱ Ὁρθόδοξοι, ὅταν μέ τό Κείμενο τῆς Ραβέννας ἀναγνωρίζουμε ὅτι, ὄχι μόνο στήν Ἀνατολή ἀλλά και στήν Δύσι, «τουλάχιστον μέχρι τόν 9^ο αἰῶνα ἀναγνωρίσθηκαν εἰς τούς “πρώτους” μία σειρά προνομίων, πάντοτε ἐν συναφείᾳ πρὸς τήν συνοδικότητα...» (παράγρ. 44). Τά προνόμια τῶν Ὁρθόδοξων ἐπισκόπων, οἱ ὁποῖοι χαίρουν κανονικῶν πρεσβειῶν τιμῆς, εἶναι πράγματι καρπὸς τῆς συνοδικότητος. Ἀντιθέτως, τά πέραν τούτων παπικά προνόμια συνιστοῦν ἐκτροπή ἀπὸ τό συνοδικό ἦθος τῆς Ἐκκλησίας. Ἐπομένως και κάθε σύγχρονη διαδικασία ἐπιστροφῆς τῆς ρωμαϊκῆς καθέδρας στήν ἐνότητα και στό συνοδικό πολίτευμα τῆς Ἐκκλησίας προϋποθέτει και σημαίνει ὅτι ὁ Πάπας τῆς Ρώμης θά ἀποβάλη τά παπικά προνόμια.

Ἀντί συμπεράσματος: μία σύντομη ἀναφορὰ στό παρόν.

Συζητεῖται και μελετᾶται κατ’ αὐτάς ὁ ρόλος τοῦ ἐπισκόπου Ρώμης κατὰ τήν πρώτη χιλιετία. Ὑπὸ τό πρῖσμα τῶν ὄσων παρουσίασε ἡ παροῦσα εἰσήγησις φαίνεται ὅτι ἡ ἱστορική μελέτη τοῦ ρόλου τοῦ ἐπισκόπου Ρώμης εἶναι δυνατόν νά γίνῃ ὑπὸ τρεῖς προϋποθέσεις:

Πρώτη προϋπόθεσις: ἡ παποκεντρική ἐρμηνεία τῶν ἱστορικῶν γεγονότων τῆς πρώτης χιλιετίας, μία ἐρμηνεία πού ἐκφράζει τήν ἀπροκάλυπτη διά τῶν αἰῶνων ἡγεμονική διάθεσι τοῦ παπισμοῦ. Ἡ προϋπόθεσις αὕτη μέ μαθηματική ἀκρίβεια θά ὀδηγήσει τόν θεολογικό διάλογο σέ ναυάγιο, ἐπειδὴ τό Ὁρθόδοξο αἰσθητήριο δέν θά δεχθῆ νά ἐπαναληφθοῦν τά τραγικά φαινόμενα πού ἀκολούθησαν τίς παπικές συνόδους τῆς Λυῶν και τῆς Φερράρας-Φλωρεντίας.

Δεύτερη προϋπόθεσις: ἡ συμβιβαστική νοοτροπία τῶν ἡμερῶν μας πού μεθοδεύει «νά ἀναζητήσῃ ὅσο εἶναι δυνατόν μία κοινή ἀνάγνωσι τῆς ἱστορίας αὐτῆς τῆς ἐποχῆς» και στοχεύει ἀορίστως σέ μία «ἐνότητα ἐν τῇ διαφορετικότητι». Ὑπὸ τήν δεύτερη αὕτη προϋπόθεσι προβλέπεται νά ὀδηγηθοῦμε σέ μία οὐνιτικοῦ τύπου ἔνωσι μέ τήν Ρώμη. Δηλαδή, οἱ Ὁρθόδοξοι νά ἀναγνωρίσουμε στόν πάπα τόν παραδοσιακό ἀπολυταρχικό του ρόλο στήν Δύσι, ὅπως τοῦ τόν ἐξασφάλισαν οἱ παπικές σύνοδοι μέχρι και τήν Β’ Βατικάνειο, οἱ δέ Ρωμαιοκα-

³⁶ Ἄρχιμ. Γεωργίου Καψάνη, Καθηγουμένου Ἱ. Μονῆς Ὁσίου Γρηγορίου Ἁγ. Ὁρους, *Ἡ Ποιμαντική Διακονία κατὰ τούς Ἱερούς Κανόνας*, ἔκδ. Ἄθως, Πειραιεύς 1976, σελ. 116-117.

θολικοί να αναγνωρίσουν στους Όρθοδόξους τὸ δικαίωμα νὰ διοικουῦνται συνοδικά, ὅπως ὀρίζει τὸ κανονικὸ δίκαιο τῆς Όρθοδόξου Ἐκκλησίας. Μόνον πού ἕνας ρόλος «συντονισμοῦ» καὶ «διακονίας» τοῦ πάπα ἐπὶ τῆς «ένωμένης» χριστιανοσύνης θὰ εἶναι ἡ πιθανὴ παραχώρησις τῶν Όρθοδόξων στὸν Πάπα, ἐφ' ὅσον καὶ ἐκεῖνος χάριν συμβιβασμοῦ δὲν θὰ ἀπαιτήσῃ πλήρη ἐξουσία δικαιοδοσίας στὶς ἀνατολικὲς Όρθόδοξες Ἐκκλησίες. Χωρὶς ὅμως στὴν περίπτωσι αὐτὴ νὰ ἀπαρνηθῇ ὁ παπισμὸς ἔστω καὶ ἕνα ἀπὸ τὰ αἰρετικὰ του δόγματα, τὰ ὁποῖα ἔχουν δογματίσει δεκατρεῖς παπικὲς σύνοδοι καὶ εἶναι ἀμετακίνητα. Ἐάν ἔτσι ἐπιτευχθῇ κάποια ἐκκλησιαστικὴ ἔνωσις, δὲν θὰ προϋποθέτῃ τὴν «ἐνότητα τῆς πίστεως καὶ τὴν κοινωνία τοῦ Ἁγίου Πνεύματος» ἀλλὰ θὰ εἶναι «συναρμολόγησις τεμαχίων χριστιανικῶν κοινοτήτων», ὅπως εὐστοχα ἔχει γράψῃ ὁ σεβαστὸς Προηγούμενος τῆς Ἱερᾶς Μονῆς Ἰβήρων, Ἀρχιμ. Βασίλειος³⁷. Στὸ σημεῖο αὐτὸ ἡ διαπίστωσις τοῦ Σεβ. Ναυπάκτου κ. Ἱεροθέου εἶναι σαφέστατη: «Ἄν δὲν διατυπωθοῦν “καθαρές θέσεις”, τότε οἱ ὁποιοσδήποτε συμφωνίαι τῶν ἐκπροσώπων τῶν Όρθοδόξων καὶ τῶν Ρωμαιοκαθολικῶν δὲν θὰμποροῦν νὰ γίνουν ἀποδεκτὲς ἀπὸ τὴν “ἐγρηγοροῦσα συνείδησις” τῆς Ἐκκλησίας»³⁸. Καὶ ὁ σεβαστὸς μας Καθηγούμενος, Ἀρχιμ. Γεώργιος, ἔχει ρητῶς δηλώσει: «οἱ Όρθόδοξοι δὲν θὰ ὑποκύψουν στὶς προαιώνιαις παπικὲς ἀξιώσεις, ... δὲν θὰ ἀναγνωρίσουν στὸν Πάπα κάποια μορφὴ πρωτείου ἐξουσίας καὶ παγκοσμίου δικαιοδοσίας»³⁹.

Καὶ ἡ τρίτη προϋπόθεσις: ἡ Όρθόδοξος ἐρμηνεία τῆς ἱστορίας τῆς πρώτης χιλιετίας, ἡ ὁποία εἶναι συνεπὴς στὴν ἀποστολική, πατερικὴ, συνοδικὴ καὶ κανονικὴ παράδοσις τῆς Ἐκκλησίας. Ὑπὸ τὴν τρίτη αὐτὴ προϋπόθεσις μπορεῖ ἡ Μικτὴ Θεολογικὴ Ἐπιτροπὴ νὰ ὀδηγηθῇ μὲ ἀσφάλεια στὸ θεοφιλὲς συμπέρασμα, ὅτι ὁ ἐπίσκοπος Ρώμης πρέπει νὰ ἀποβάλλῃ ὅλα τὰ ἀντικανονικὰ προνόμια καὶ τίς περιπτώσεις ἐξουσίας πού περιεβλήθη κατὰ τὴν διάρκειαν τῆς πρώτης χιλιετίας, ἦτοι:

³⁷ Ἀρχιμ. Βασίλειος, *Εἰσοδικόν*, ἐνθ' ἄνωτ., σελ. 67.

³⁸ Μητροπ. Ναυπάκτου Ἱεροθέου, *Ὁ πάπας τῆς Ρώμης κατὰ τὴν Α' καὶ Β' χιλιετία*, ἐνθ' ἄνωτ.

³⁹ Ἀρχιμ. Γεωργίου, Καθηγούμενου Ἱερᾶς Μονῆς Ὁσίου Γρηγορίου Ἁγίου Ὁρους, Ἄνησυχία γιὰ τὴν προετοιμαζομένη ἀπὸ τὸ Βατικανὸ ἔνωσις Όρθοδόξων-Ρωμαιοκαθολικῶν, περιοδ. *Παρακαταθήκη*, τ. 54 (2007).

1. Τό πρωτεῖον ἐξουσίας ἐπί τῶν ἄλλων ἐκκλησιῶν, δῆθεν πετρίνειο⁴⁰.
2. Τό Ἀλάθητον⁴¹.
3. Τό νά εἶναι ὑπεράνω τῶν συνόδων⁴².
4. Τό νά ὑπερέχη τῶν λοιπῶν Πατριαρχῶν⁴³.
5. Τό νά εἶναι κριτής πάντων καί νά μή ὑπόκειται σέ κρίσι⁴⁴.
6. Τό νά ἔχη τό ἔκκλητον ἐπί τῆς καθόλου Ἐκκλησίας⁴⁵.
7. Τό νά θεωρῆται ἐπίσκοπος τῆς ἀνά τήν οἰκουμένην Ἐκκλησίας⁴⁶.
8. Τό νά εἶναι καθολική κεφαλὴ τῆς Ἐκκλησίας μέ ἀποστολή διακονίας.

Μόνο ὑπό τήν τρίτη αὐτῆ προϋπόθεσι θά ἐλευθερωθῆ ὁ παπικός θρόνος ἀπό τήν τάσι νά διεκδικήσῃ ἓνα σύγχρονο πρωτεῖο παγκοσμίου «δικαιοδοσίας», καλυμμένο ἴσως μέ χριστιανικό μανδύα («ὑποχριστιανίζον κώδιον» θά τό ἔλεγε ὁ ἅγιος Μελέτιος ὁ Πηγᾶς).

Μόνο ὑπό τήν τρίτη αὐτῆ προϋπόθεσι ὁ Πάπας τῆς Ρώμης θά μπορέσῃ νά περιορισθῆ στά πρεσβεῖα τιμῆς, τὰ ὁποῖα συνοδικῶς τοῦ εἶχε παραχωρήσει ἡ Ἐκκλησία, ὅταν ἦταν ἓνας ὀρθόδοξος ἐπίσκοπος.

Ποιά εἶναι ἐν τέλει αὐτά τὰ «πρεσβεῖα τιμῆς»; Ὁ ἅγιος Νικόδημος ὁ Ἀγιορείτης τὰ συνοψίζει ὡς ἑξῆς: «Εἶναι λοιπόν, ὡς εἶπομεν, πρεσβεῖα καί πρωτεῖα τοῦ Ρώμης, τό νά ἔχη τήν ἐξουσίαν πάντων τῶν ἐν τῇ Διοικήσει τῆς Ρώμης Ἐπισκόπων καί Μητροπολιτῶν, ὥστε αὐτόν χειροτονεῖν αὐτούς μετὰ τῶν τῆς Διοικήσεως Ἐπισκόπων, καί τό νά ἦναι πρῶτος τῇ τάξει τῶν λοιπῶν Πατριαρχῶν»⁴⁷. Δηλαδή ἡ πρωτοκαθεδρία στίς συνόδους καί ἡ μνημόνευσις του πρώτου στά Δίπτυχα, ἐφ' ὅσον βεβαίως ἐπανακάμψῃ στήν Ὀρθόδοξο ἀποστολική πίστι ἀπό τήν ὁποία ἐξέπεσε.

Στήν προοπτική μιᾶς τέτοιας αἰσίας ἐκβάσεως τοῦ θεολογικοῦ διαλόγου θυμίζουμε τί ἔγραφε μέ αἰσιοδοξία ὁ ἀοίδιμος πατριάρχης Ἱεροσολύμων Χρῦσανθος, τόν 18^{οῦ} αἰῶνα, προλογίζων τήν ἔκδοσι τῆς *Δωδεκαβίβλου* τοῦ πατριάρ-

⁴⁰ Δοσιθέου Ἱεροσολύμων, *Δωδεκάβιβλος*, ἔκδ. Ρηγοπούλου, Θεσ/νίκη 1982, τόμ. πρῶτος (βιβλία Α' καί Β'), σελ. 65-66 καί 72.

⁴¹ Ἐνθ' ἄνωτ., σελ. 519.

⁴² Ἐνθ' ἄνωτ., σελ. 279, 343 καί 132-133.

⁴³ Ἐνθ' ἄνωτ., σελ. 301.

⁴⁴ Ἐνθ' ἄνωτ., σελ. 188-190, 191 καί 346.

⁴⁵ Ἐνθ' ἄνωτ., σελ. 338 καί 343.

⁴⁶ Ἐνθ' ἄνωτ. σελ. 149-150.

⁴⁷ *Πηδάλιον*, Ἐνθ' ἄνωτ., σελ. 208.

χου Δοσιθέου: «Εἰ δὲ καὶ δέξεται διόρθωσιν ἡ δυτικὴ Ἐκκλησία, καὶ ρίψει τοὺς νεωτερισμοὺς, καὶ ὅσα οὐκ εἶχεν ὅτε ἦν σύμφωνος τῇ Ἀνατολικῇ Ἐκκλησίᾳ, τότε καὶ ὁ Ρώμης βέβαια ἄδεται ὡς εἰκὸς εἰς πᾶσαν τὴν ὑφ' Ἡλίον ὡς πρῶτος τῇ τάξει τῶν Πατριαρχῶν, καὶ φημίζεται παρρησίᾳ παρὰ τῶν μεγίστων Ἐκκλησιῶν καὶ τῶν τῆς Οἰκουμένης Ἀρχιερέων πρῶτος ἐν ταῖς ἐκφωνήσεσι, καὶ ἐν τοῖς διπτύχοις ταχθήσεται ὡς ἦν καὶ ἀνέκαθεν πρὸ τοῦ σχίσματος, ἀλλὰ δὴ καὶ τὰ προνόμια καὶ πρεσβεῖα αὐτοῦ τὰ δίκαια καὶ τὴν τιμὴν ἢ τῶν Ἐκκλησιῶν ἔνωσις ἀνακαινίζει καὶ ἀποδίδωσιν αὐτῷ μετὰ μεγάλης χαρᾶς καὶ εὐχαριστήσεως»⁴⁸.

Εὐχὴ καὶ ἐλπίδα μας εἶναι οἱ μὲν Ρωμαιοκαθολικοὶ νὰ ἐγκαταλείψουν τὴν παποκεντρικὴ νοοτροπία, τὰ παπικὰ δόγματα καὶ τὸ παπικὸ πρωτεῖο, καὶ νὰ ἐπανέλθουν στὴν ζωοποιὸ καὶ σωτήρια ἐνότητα τῆς Μιᾶς Ἁγίας Καθολικῆς καὶ Ἀποστολικῆς Ἐκκλησίας, οἱ δὲ ἡμέτεροι θεολόγοι νὰ τοὺς ὑποδείξουν μὲ ὑπευθυνότητα καὶ σαφήνεια τὸν δρόμο τῆς ἐπιστροφῆς. Τὸ ἔργον θὰ εἶναι τῆς Χάριτος τοῦ παναγάθου Θεοῦ.

⁴⁸ Δοσιθέου Ἱεροσολύμων, *Δωδεκάβιβλος*, ἔνθ' ἄνωτ. σελ. 13-14.

ΠΕΡΙΛΗΨΙΣ

ΤΗΣ ΕΙΣΗΓΗΣΕΩΣ ΤΟΥ ΙΕΡΟΜ. ΛΟΥΚΑ ΓΡΗΓΟΡΙΑΤΟΥ ΜΕ ΘΕΜΑ
«ΤΑ ΠΡΕΣΒΕΙΑ ΤΙΜΗΣ ΚΑΙ Η ΕΝΟΤΗΣ ΤΗΣ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ ΚΑΤΑ ΤΗΝ ΠΡΩΤΗ ΧΙΛΙΕΤΙΑ»

Τὰ πρεσβεΐα τιμῆς εἶναι ὁ ἀρχαῖος ἐκκλησιαστικός καί μέ ἱερούς Κανόνες κατωχυρωμένος θεσμός, ὁ ὁποῖος διέπει τίς σχέσεις τῶν ἐπισκόπων τῶν τοπικῶν ἐκκλησιῶν πρός τόν μεταξὺ αὐτῶν «πρῶτον». Ὁ θεσμός τῶν πρεσβεῖων τιμῆς ἐκφράζει καί διασφαλίζει τήν ἐνότητα τῆς Καθολικῆς Ἐκκλησίας στήν Ὁρθόδοξο Πίστι καί τήν συνοδικότητα. Ἡ πενταρχία τῶν πατριαρχικῶν θρόνων εἶναι ἡ μορφή, τήν ὁποία ἡ Ἐκκλησία ἔδωσε στόν θεσμό τῶν πρεσβεῖων τιμῆς κατά τήν πρώτη χιλιετία. Στήν Ἀνατολή τὰ πρεσβεΐα τιμῆς ἀθετήθηκαν ἐνίοτε, μέ κίνητρο τήν πρόθεσι ἐπιβολῆς κάποιας αἰρέσεως (Διόσκορος, Τιμόθεος Αἴλουρος). Στήν Δύσι καταλύθηκαν ὀριστικά μέ κίνητρο τήν ἡγεμονική διάθεσι τοῦ παπικοῦ θρόνου. Ἡ ἐξουσία τοῦ «πρώτου», ἡ ὁποία ἀπορρέει ἀπό τὰ πρεσβεΐα τιμῆς, εἶναι καρπός τῆς συνοδικότητος, ἐνῶ ἡ ἐξουσία πού οἰκαιοποιήθηκε ὁ ἐπίσκοπος τῆς Ρώμης κατά τήν πρώτη χιλιετία εἶναι ἀποτέλεσμα τῆς καταλύσεως τοῦ συνοδικοῦ πολιτεύματος τῆς Ἐκκλησίας. Ἐάν σήμερα συζητοῦμε εἰλικρινά γιά τόν ρόλο τοῦ ἐπισκόπου Ρώμης κατά τήν πρώτη χιλιετία, ὀφείλουμε νά ὁμολογήσουμε ὅτι ἡ ὑπό Ὁρθόδοξες προϋποθέσεις ἔρευνα τῆς ἱστορικῆς ἐκείνης περιόδου μαρτυρεῖ γιά τήν τάσι τῆς ρωμαϊκῆς καθέδρας νά περιβληθῆ τίς ἐξουσίες τοῦ παπικοῦ πρωτείου, ὅπως ἀναπτύχθηκαν καί τίς γνωρίζουμε κατά τήν δεύτερη χιλιετία. Ἡ προσπάθεια τοῦ συγχρόνου θεολογικοῦ Διαλόγου Ὁρθοδόξων καί Ρωμαιοκαθολικῶν γιά τήν ἀποκατάτασι τῆς ἐκκλησιαστικῆς κοινωνίας πρέπει ὅπωςδῆποτε, πέραν τῆς ἀποβολῆς τῶν αἰρετικῶν διδασκαλιῶν τῆς Ρώμης (Φιλιόκβε, κτιστῆς Χάριτος, ἀλαθήτου, καθαρτηρίου κ.λπ.), νά στοχεύσῃ καί στήν ὀριστική ἀποβολή τοῦ παπικοῦ πρωτείου καί ὄχι σέ κάποια κοινῶς ἀποδεκτὴ ἐπανερμηνεία του.